

Kamran İmanov

**QLOBAL İNNOVASIYA İNDEKSİ
VƏ AZƏRBAYCAN**

Bakı – 2018

Kamran İmanov,

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri.

“Qlobal innovasiya indeksi və Azərbaycan. Bakı, 2018

Elmi redaktor: **Rüstəm Ağayev,**

Əqli Mülkiyyət Agentliyinin Əqli mülkiyyətin təhlili və siyasəti şöbəsinin müdiri.

Bu kitabça Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Kamran İmanovun apardığı təhlillər əsasında hazırlanmış, Müəllif Hüquqları Agentliyində müzakirə olunmuş və müvafiq qaydada aidiyyəti təşkilatlara göndərilmişdir.

© **Azərbaycan Respublikasının Müəllif Hüquqları Agentliyi.**
2016, 2017, 2018.

© **Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi.**
2018

Mündəricat

§1.	Giriş	5
§2.	Qİİ-2016-nın statistik məlumatlarının təhlili ..	8
§3.	Qİİ-2016-nın məlumatlarındakı bəzi ümumi xarakterli ziddiyyətlər	14
§4.	ƏM və yaranan anlaşılmazlıqlar daxil olmaqla innovasiyaların nəticələri üzrə məlumatların təhlili	16
4.1.	Azərbaycanın kreativ sənayesinin ÜDM-dəki payı digər ölkələrlə müqayisədə	18
4.2.	Kreativ sənayenin ÜDM-dəki payı və Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksi	20
4.3.	Kreativ sənayenin ÜDM-dəki payı və Qlobal İnnovasiya İndeksi	22

§1. Giriş

Qlobal innovasiya indeksi – 2016

15 avqust 2016-cı il tarixində BMT-in mənzil-qərar-gahında (Cenevrə, İsveçrə), keçirilmiş mətbuat konfransında 128 ölkənin innovasiya sistemlərinin müqayisəli təhlili haqqında məlumatı ehtiva edən “Qlobal innovasiya indeksi” (Qİİ, Global Innovation Index) məruzəsi təqdim edilmişdir. Yeni reytingə, ötən ildə olduğu kimi, İsveçrə, İsveç, Böyük Britaniya, ABŞ və Finlandiya başçılıq etmişlər. Azərbaycan 85-ci yer tutaraq, Qİİ-2015-lə (144 ölkə) müqayisədə 8 pillə yuxarı qalxmışdır. Hər il keçirilən bu tədqiqat Kornel universitetinin (ABŞ) konsorsiumu, INSEAD Biznes məktəbi (Fransa) və Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı tərəfindən aparılır. Bu ilki tədqiqatın həmmüəllifləri Rusiyanın Ali iqtisadiyyat məktəbinin (AİM) tədqiqatçıları – birinci prorektor, AİM MTU Statistik araşdırmalar və biliklər iqtisadiyyatı institutunun (SABİL) direktoru Leonid Qoxberq və SABİL-in elmi əməkdaşı Vitali Rud olublar.

Qİİ-2016 reytingi öz-özlüyündə iki altindeksin ortaq məxrəcidir. İnnovasiya proseslərinin də daxil olduğu milli iqtisadiyyat elementlərini qiymətləndirməyə imkan verən “innovasiya resursları” altindeksi beş əsas qrupa bölünür: (1) institutlar; (2) İnsan kapitalı və tədqiqatlar; (3) infrastruktur; (4) bazarın inkişaf səviyyəsi və (5) biznesin inkişaf səviyyəsi, həmçinin belə səylərin faktiki nəticələrini əks etdirən “innovasiyaların nəticələri” altindeksi iki əsas qrupa bölünür: (6) biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr; (7) yaradıcı (kreativ) fəaliyyətin nəticələri.

Ümumilikdə reyting yuxarıda sadalanan innovasiya fəaliyyətinin 7 qrup-xarakteristikasını özündə əks etdirən, innovasiya fəaliyyətinin potensialını, səmərəliliyini və çər-

çivə şərtlərini əhatə edən 82 fərqli dəyişən əsasında tərtib edilmişdir və həmin reyting ümumilikdə dünya ÜDM-nin təxminən 98%-ni istehsal edən və yer kürəsinin təxminən 93% əhalisinin yaşadığı dünyanın bütün regionlarını özünə daxil edir.

Sənəd müəlliflərinin fikrinə görə, Qlobal innovasiya indeksi (Qİİ), innovasiya fəaliyyətinə təsir göstərən amillərin qiymətləndirilməsini daimi əsasda aparmağa imkan verir, o cümlədən:

- məlumatlar, reytingdəki yeri, 82 göstərici üzrə hesablanmış güclü və zəif tərəfləri daxil olmaqla 128 ölkə üzrə icmal;
- 58 cədvəl faktiki məlumatlarla, 19 cədvəl kompleks göstəriciləri ilə və 5 cədvəl sorğu nəticələri ilə daxil olmaqla, 30-dan artıq beynəlxalq, dövlət və özəl mənbədən alınmış göstəricilər üzrə məlumatı əks etdirən 82 cədvəl;
- 90 faiz etibarlı intervalla hər indeks üzrə reytinglər üçün hesablamaların şəffaf və təkrarlana bilən metodikası (Qİİ, xərclərin və nəticələrin altindeksləri), həmçinin reytinglərin illik dəyişmələrinə təsir göstərən amillərin təhlili.

Lakin Qİİ-də ölkələrin mövqeləri təkcə innovasiya effektivliyinin qiymətləndirilməsindən və onların inkişaf şərtlərindən yox, həmçinin reytingin formalaşdırma praktikasındakı modifikasiyalardan da asılıdır (baxılan ölkələrin tərkibindəki dəyişikliklər, göstəricilərin qiymətləndirmə metodologiyasındakı düzəlişlər, məlumat mənbələrinin yenilənməsi, məlumatların və qiymətlərin buraxılmasının nəzərə alınması və s.).

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, **yekun reyting** iki altindeksin orta məxrəci kimi hesablanır – innovasiya resursları və innovasiyaların nəticələri (şək. 1).

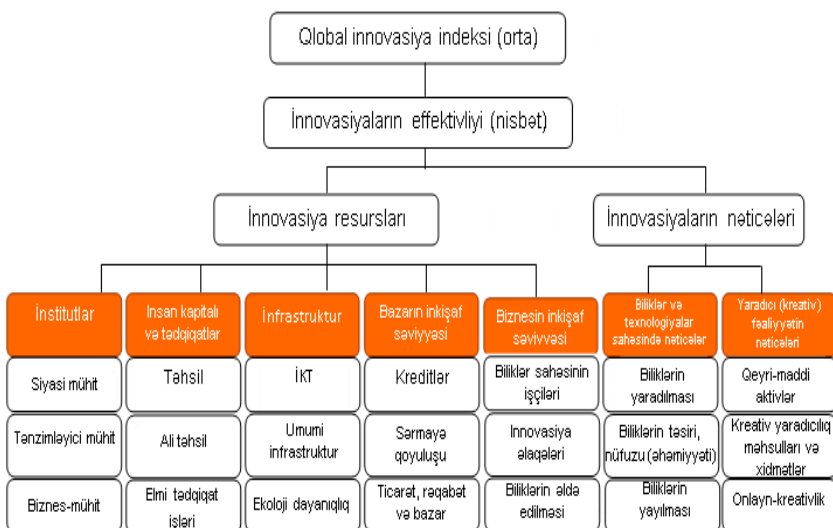
1) **İnnovasiya resurslarının altindeksi:** əldə olan resurslar və innovasiyaların həyata keçirilmə şərtləri: (1) İnstitutlar, (2) İnsan kapitalı və tədqiqatlar, (3) İnfrastruktur, (4) Bazarın inkişaf səviyyəsi, (5) Biznesin inkişaf səviyyəsi.

2) **İnnovasiyaların nəticələri altindeksi:** innovasiyaların həyata keçirilməsindən əldə edilmiş praktiki nəticələr: (6) Biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr; (7) Yaradıcı (kreativ) fəaliyyətin nəticələri.

İnnovasiyaların effektivliyinin əmsalı innovasiyaların nəticələri altindeksinin innovasiya resursları altindeksinə nisbəti kimi müəyyən edilir və bununla Qİİ-nin bu innovasiya potensialı ilə innovasiya fəaliyyətinin aqreqasiya edilmiş tamlığını əks etdirir.

Yuxarıda qeyd edilənlər aşağıdakı Qlobal innovasiya indeks – 2016 strukturu sxemində əks olunmuşdur:

Qlobal innovasiya indeksi – 2016 Strukturu

§2. Qİİ-2016-nın statistik məlumatlarının təhlili

Azərbaycan Qİİ-2016-da

Təqdim edilmiş məlumatları əsas götürsək, Azərbaycan üzrə aşağıdakı vəziyyət alınır:

1. Qİİ-2016 Qlobal innovasiya indeksi (128 ölkə) – ümumi 29,6 balla (dərəcə ilə) 85-ci yer;

“İnnovasiya resursları” altindeksi – 81-ci yer; 38,4 bal;

“İnnovasiyaların nəticələri” altindeksi – 94-cü yer; 20,9 bal;

“İnnovasiyaların səmərəlilik” əmsalı – 101-ci yer; 20,9 bal;

Bloklar üzrə aşağıdakı vəziyyət mövcuddur (mötəri-zədə yer daxili sıralanma üzrə göstərilmişdir):

“İnnovasiya resursları” altindeksi		81-ci yer	
1.	İnstitutlar	76	(3)
2.	İnsan kapitalı və tədqiqatlar	93	(5)
3.	İnfrastruktur	73	(2)
4.	Bazarın inkişaf səviyyəsi	27	(1)
5.	Biznesin inkişaf səviyyəsi	123	(7)
“İnnovasiyaların nəticələri” altindeksi		94-cü yer	
6.	Biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr	101	(6)
7.	Yaradıcı (kreativ) fəaliyyətin nəticələri	87	(4)

Yuxarıda qeyd olunanlardan görünür ki, “innovasiya resursları” altindeksi üzrə ən yaxşı nəticə 4-cü blokda “bazarın inkişaf səviyyəsi” əldə olunmuşdur – 27-ci yer.

“Innovasiyaların nəticələri” altindeksi üzrə ən yaxşı nəticə isə 7-ci blokda (yaradıcı (kreativ) fəaliyyətin nəticələri) əldə olunmuşdur – 87-ci yerdə.

Ən zəif nəticələr isə müvafiq olaraq “biznesin inkişaf səviyyəsi” (blok 5) – 123-cü yer və “biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr” (blok 6) – 101-ci yerdə.

Buradan belə çıxır ki, bloklar bölməsində altindekslər üzrə ümumilikdə 3 ən zəif nəticə aşağıdakılardır:

- “biznesin inkişaf səviyyəsi” – 123-cü yer – “innovasiya resursları” altindeksinin 5-ci bloku;
- “Biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr” – 101-ci yer – “innovasiyaların nəticələri” altindeksinin 6-cı bloku;
- “İnsan kapitalı və tədqiqatlar” – 93-cü yer - “innovasiya resursları” altindeksinin 2-ci bloku.

Bununla yanaşı, bloklar bölməsində altindekslər üzrə ümumilikdə ən yaxşı nəticələr bunlardır: “biznesin inkişaf səviyyəsi” (blok 4) – 27-ci yer; “infrastruktur” (blok 3) – 73-cü yer və “institutlar” (blok 1) – 76-cı yer.

2. Təqdim olunmuş statistika qəbul edildiyi halda şərh edilərək bir sıra nəticələrə gətirir:

Birincisi, Qİİ-2015 ilə müqayisədə Qİİ-2016-da Azərbaycanın mövqeyinin 8 pillə yaxşılaşmasına baxmayaraq və “innovasiya resursları” altindeksində (innovasiya sisteminin girişi) nisbətən aşağı - 81-ci yeri tutduğu halda “innovasiyaların nəticələri” altindeksində daha aşağı nəticə – 94-cü yer müşahidə olunur ki, bu da innovasiya fəaliyyətinin (innovasiya potensialının reallaşdırılması) kifayət qədər effektiv olmamasını sübut edir – 101-ci yer.

Eyni zamanda, “innovasiyaların nəticələri” altindeksinin “yaradıcı (kreativ) fəaliyyətin nəticələri” bloku statistik variasiyalar nəzərə alınmaqla 87-ci yerdədirsə, onda “biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr” bloku üzrə

zəif nəticə - 101-ci yer, innovasiya potensialının istifadə effektivliyinin çatışmazlıqlarını daha da dərinləşdirir.

İkincisi, altindekslərə daxil olan blokların istiqamətlər və parametrlər üzrə mahiyyətini açıqlayaraq, Azərbaycanın innovasiya sisteminin güclü və zəif tərəflərini aşkara çıxarmaq olar. O cümlədən, təqdim edilən cədvəl göstərir ki,

Altindeks	Blok	İstiqamətlər (mötərizədə dərəcələnmə göstərilib)
I. «İnnovasiya resursları» (81-ci yer)	1. İnstitutlar (76-cı yer)	1.1. Siyasi mühit (92-ci yer) 1.2. Tənzimləyici mühit (97-ci yer) 1.3. Biznes-mühit (48-ci yer)
	2. İnsan kapitalı və tədqiqatlar (93-cü yer)	2.1. Təhsil (105-ci yer) 2.2. Ali təhsil (83-cü yer) 2.3. Elmi-tədqiqat işləri (69-cu yer)
	3. İnfra- struktur (73-cü yer)	3.1. İKT (70-ci yer) 3.2. Ümumi infrastruktur (104-cü yer) 3.3. Ekoloji dayanıqlıq (44-cü yer)
	4. Bazarın inkişaf səviyyəsi (27-ci yer)	4.1. Kreditlər (53-cü yer) 4.2. Sərmayə qoyuluşu (13-cü yer) 4.3. Ticarət, rəqabət və bazar (77-ci yer)

II. «İnnovasiyaların nəticələri» (94 yer)	5. Biznesin inkişaf səviyyəsi (123-cü yer)	5.1. Biliklər sahəsinin işçiləri (103-cü yer) 5.2. İnnovasiya əlaqələri (117 yer) 5.3. Biliklərin əldə edilməsi (113 yer)
	6. Bilik və texnologiyalar sahəsində nəticələr (101-ci yer)	6.1. Biliklərin yaradılması (110-cu yer) 6.2. Biliklərin təsiri, nüfuzu (əhəmiyyəti) (100-cü yer) 6.3. Biliklərin yayılması (82-ci yer)
	7. Yaradıcı (kreativ) fəaliyyətin nəticələri (87-ci yer)	7.1. Qeyri-maddi aktivlər (78-ci yer) 7.2. Kreativ (yaradıcılıq) məhsullar və xidmətlər (86 yer) 7.3. Onlayn kreativlik (76 yer)

innovasiya sisteminin ən zəif tərəfləri “innovasiya resursları” altindeksində 5-ci blokun “biznesin inkişaf səviyyəsi” (123-cü yer) hər 3 istiqamətində özünü göstərir: 5.2 – “innovasiya əlaqələri” (117-ci yer), 5.3 – “biliklərin əldə edilməsi” (113-cü yer) və 5.1 – “biliklər sahəsinin işçiləri” (103-cü yer). Həmin altindeksdə 2-ci blokun “insan kapitalı və tədqiqatlar” (93-cü yer) zəif tərəfləri: 2.1 – “təhsil” (105-ci yer) istiqaməti, 3-cü blokda “infrastruktur” (73-cü yer) 3.2. – “ümumi infrastruktur”dur (104-cü yer). Eyni şəkildə “innovasiyaların nəticələri” altindeksinin zəif tərəfləri ən zəif 6-cı blok “biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr” ilə əlaqədardır. Burada geriyyə çəkən istiqamətlər 6.1 – “biliklərin yaradılması” (110-cu yer) və 6.2 – “biliklə-

rin təsiri, nüfuzu (əhəmiyyəti)” (110-cu yer). Beləliklə, buradan bir sıra nəticələr çıxarmaq olar:

- ✓ biliklər sahəsinin işçilərinin biznes-sistemdə zəif səviyyəsi, kifayət dərəcədə olmayan innovasiya əlaqələri və biliklərin əldə edilməsi innovasiya nöqteyi-nəzərindən biznesin zəif inkişaf səviyyəsinə səbəb olur. Belə hal kifayət dərəcədə olmayan təhsil və ümumi infrastruktur səviyyəsini daha da dərinləşdirir;
- ✓ biliklərin yaradılması və biliklərin təsiri, nüfuzu (əhəmiyyəti) zəif tərəflər olmaqla, innovasiya nəticələrini geriyyə çəkir.

Innovasiya iqtisadiyyatının güclü tərəfləri “innovasiya resursları” altindeksində cəmləşmişdir, məhz 4-cü blokda “bazarın inkişaf səviyyəsi” (27-ci yer) 4.2 – “sərmayə qoyuluşu” (13-cü yer) və 4.1 – “kreditlər” (53-cü yer) istiqamətləri üzrə, həmçinin 1-ci blokda “institutlar” (76-cı yer) 1.3 – “biznes-mühit” istiqaməti üzrə (48-ci yer) və 3-cü blokda “infrastruktur” (73-cü yer) 3.3 – “ekoloji dayanıqlıq” istiqaməti üzrə(44-cü yer).

3. Qİİ-2016-nın ayrı-ayrı parametrləri nöqteyi-nəzərindən təhlil aşağıdakıları təsdiq edir:

- Güclü tərəflər (“innovasiya resursları” altindeksi):
  - 1.3.1. “biznesə başlanmasının asanlıığı” (7-ci yer);
  - 1.3.3. “vergilərin ödənilməsinin asanlıığı” (30-cu yer);
  - 3.3.1. “enerjidən istifadə” (29-cu yer);
  - 3.3.2. “ekologiya” (31-ci yer);
  - 4.1.3. “mikromaliyyə kreditləri” (11-ci yer);
  - 4.2.1. “kiçik investorların mühafizəsi” (35-ci yer);
  - 6.3.4. “birbaşa xarici investisiyalar” (23-cü yer).

Bununla yanaşı, nisbətən güclü tərəflər sırasına aşağıdakıları da aid etmək olar:

2.2.2. “elm və mühəndislik sahəsində təhsilini bitirənlər” (45-ci yer);

- 2.3.4. “universitetlərin reytingi haqqında” (55-ci yer);
- 3.1.2. “İKT-dən istifadə” (56-cı yer);
- 5.1.5. “işləyən diplomlu qadınlar” (48-ci yer);
- 5.2.4. “birgə müəssisələr (strateji) haqqında müqavilələr” (55-ci yer);
- 6.1.3. “faydalı modellər” (46-cı yer);
- 6.2.1. “ÜDM-in artım tempi” (54-cü yer).
- Güclü tərəflər (“innovasiyaların nəticələri” altindeksi):
- 7.1.4. “İKT və təşkilati modellərin yaradılması” (29-cu yer);
- 7.2.2. “milli bədii filmlər” (13-cü yer).
Bununla yanaşı, güclü tərəflərə aşağıdakıları da əlavə olaraq aid etmək olar:
- 7.1.3. “İKT və biznes modellərinin yaradılması” (44-cü yer);
- 7.3.3. “Vikipediyanın redaktə edilməsi” (57-ci yer).
- Zəif yerlər (“innovasiya resursları” altindeksi):
- 2.1.1. “təhsil xərcləri” (109-cu yer);
- 2.3.3. “Qlobal T&I şirkətlərinin orta xərcləri” (45-ci yer);
- 3.2.2. “logistikanın səmərəliliyi” (113-cü yer);
- 4.3.2. “daxili rəqabətin intensivliyi” (111-ci yer);
- 5.2.3. “kənardan araşdırmaların maliyyələşdirilməsi və inkişaf xərcləri” (97-ci yer);
- 5.3.2. “geri ixrac istisna olmaqla, yüksək texnologiyaların eksperti” (119-cu yer);
- 6.1.2. “PCT üzrə patentlərə iddia sənədləri” (94-cü yer);
- 6.1.4. “elmi və texniki məqalələr” (112-ci yer);
- 6.3.1. “ƏM-in alqı-satqısı” (101-ci yer);
- 7.2.5. “kreativ məhsulların ixracı” (113-cü yer).
Bununla yanaşı, zəif tərəflərə əlavə olaraq aşağıdakını da aid etmək olar:
- 7.3.1. “yüksək səviyyəli əsas domenlər” (94-cü yer).

§3. Qİİ-2016-nın məlumatlarındakı bəzi ümumi xarakterli ziddiyyətlər

Əlavədə Qİİ-2016-nın məlumatları əsasında müqayisə olunan güclü və zəif tərəfləri göstərməklə, Azərbaycan (85 yer) və Ermənistan (60 yer) üzrə tam müqayisəli məlumat cədvəli göstərilir. Müqayisənin məqsədi yalnız Qİİ-2016-da əksini tapan statistik məlumatlar üzrə yaranan bəzi suallara cavabların axtarışı ilə bağlıdır.

1. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, Qİİ üzrə Azərbaycanın daha zəif tərəfləri “innovasiya resursları” altındekindəki 5-ci blokda “biznesin inkişaf səviyyəsi” əks olunmuşdur, burada Azərbaycan 123-cü yerdədir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Ermənistan Azərbaycandan 40-dan artıq pillə irəlində olmaqla 82 yerdədir. Eyni zamanda biznesin inkişafının əsası onun başlanması üçün şərtlər, vergitutmanın asanlıığı, bazarın vəziyyəti, infrastruktur, investisiyalar, həmçinin iştirakçıların mövcudluğu və hazırlığıdır.

Müqayisə göstərir ki, Azərbaycan 4-cü blok üzrə “bazarın inkişaf səviyyəsi” (27-ci yer) Ermənistanı (78-ci yer) 50-dən artıq pillə qabaqlayır, 1-ci blokun “institutlar” (müvafiq olaraq 48-ci və 44-cü yerlər) biznes-vəziyyəti üzrə isə praktiki olaraq ondan geri qalmır, 3-cü blok “infrastruktur” üzrə də (müvafiq olaraq 73-cü və 74-cü yerlər) geri qalmır, 4.2-ci istiqamət üzrə - “sərmayə qoyuluşu” (müvafiq olaraq 13-cü və 93-cü yerlər) kifayət qədər qabaqdadır (80 pillə), nəhayəti 2.1 – “təhsil” (müvafiq olaraq 105-ci və 119-cu yerlər), 2.2 – “ali təhsil” (müvafiq olaraq 83-cü və 86-cı yerlər) və 2.3 – “elmi-tədqiqat işləri” (müvafiq olaraq 69-cu və 95-ci yerlər) daxil olmaqla, 2-ci blok üzrə “insan kapitalı və tədqiqatlar” (müvafiq olaraq 93-cü və 104-cü yerlər) 10-dan artıq pillə qabaqdadır.

Sual yaranır: Azərbaycanın Ermənistan ilə müqayisədə daha yaxşı və heç də zəif olmayan göstəriciləri üzrə sadalanmış amillər biznesin səviyyəsinə təsir göstərsə, onda Azərbaycanın Ermənistandan belə nəzərəcarpacaq dərəcədə geridə olması nə ilə əlaqədardır? Azərbaycan Ermənistandan qabaqda olduğu 5-ci blokun “biznesin inkişaf səviyyəsi” istiqamətlərini və parametrlərini nəzərə alsaq, məhz 5.2.1 – “araşdırmalarda əməkdaşlıq, universitet / sənaye” (müvafiq olaraq 95-ci və 102-ci yerlər), o zaman Ermənistanın Azərbaycandan 5.1. – “biliklər sahəsinin işçiləri” istiqaməti üzrə necə 2 dəfə qabaqda olması (müvafiq olaraq 103 və 58 yerlər) tamamilə aydın deyil.

2. Azərbaycanın Ermənistandan 1-ci blok üzrə “institutlar” (müvafiq olaraq 76-cı və 61-ci yerlər) geri qalması da tamamilə aydın deyil və real faktlara ziddir. Xüsusilə, hansı səbəbdən Azərbaycanın 1.1 – “siyasi mühiti” (müvafiq olaraq 92-ci və 75-ci yerlər), 1.2 – “tənzimləyici mühit” (müvafiq olaraq 82-ci və 54-cü yerlər) istiqamətləri üzrə Ermənistandan daha zəif olması aydın deyil.

§4. ƏM və yaranan anlaşılmazlıqlar daxil olmaqla innovasiyaların nəticələri üzrə məlumatların təhlili

ƏM hüquqları ümumilikdə əqli fəaliyyətin nəticələrini (ƏFN) qoruyur və o cümlədən, müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqları, kreativ (yaradıcı) fəaliyyətin nəticələrini qoruyur. Bununla əlaqədar, ƏMH nəticələrini qoruduğu “innovasiyaların nəticələri” altindeksi və ya 6-cı və 7-ci bloklar ilə bilavasitə əlaqədardır. Bundan əlavə, innovasiya fəaliyyəti ilə ƏM-in qismən bilavasitə əlaqəsi “innovasiya resursları” altindeksinin 5-ci blokunda da (“biznesin inkişaf səviyyəsi”) müşahidə olunur: 5.2 – “innovasiya əlaqələri” istiqamətinin 5.2.1 – “araşdırmalarda əməkdaşlıq, universitet / sənaye” və 5.2.5 – “iki və daha artıq ofislərdə patentlər” parametrləri ilə və həmçinin 5.3.1 – “ƏM-ə görə ödənişlər” parametri ilə 5.3 – “biliklərin əldə edilməsi” istiqaməti.

Azərbaycan və Ermənistanın “innovasiya resursları” bölməsindəki Qİİ-2016-nın məlumatlarının müqayisəsi belə nəticəyə gətirib çıxarır ki, Azərbaycan 5.2 – “innovasiya əlaqələri” istiqamətinin 5.2.1 – “araşdırmalarda əməkdaşlıq, universitet / sənaye” parametri üzrə Ermənistanı qabaqlayaraq (müvafiq olaraq 92-ci və 102-ci yerlər), 5.2.5 – “iki ofis üzrə patentlər” parametri üzrə ondan geridə qalır (müvafiq olaraq 78-ci və 41-ci yerlər). Eyni şəkildə Azərbaycan 6-cı blok üzrə “biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr” (müvafiq olaraq 101-ci və 48-ci yerlər), o cümlədən 6.1 – “biliklərin yaradılması” (müvafiq olaraq 101-ci və 34-cü yerlər), həmçinin sənaye mülkiyyəti sahəsində: 6.1.1. – “patentlər” (müvafiq olaraq 60-cı və 23-cü yerlər), 6.1.2 – “PCT-patent iddia sənədləri” (müvafiq olaraq 94-cü və 49-cu yerlər), 6.1.3 – “faydalı modellər” (müvafiq olaraq 46-cı və 12-ci yerlər) və eləcə

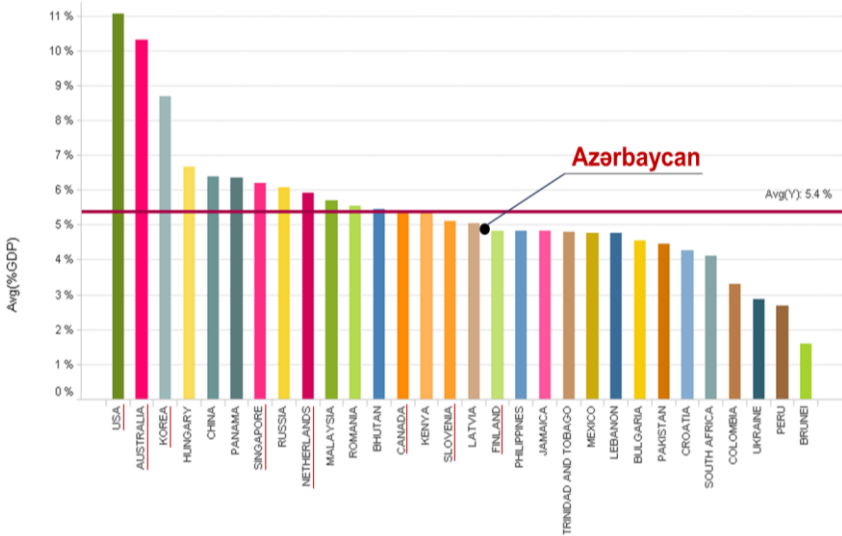
də 7.1.1 – “əmtəə nişanları” (müvafiq olaraq 76 və 13 yerlər) və 7.1.2. – “sənaye nümunələri” (müvafiq olaraq 87-ci və 30-cu yerlər) blokları üzrə “innovasiyaların nəticələri” altindeksində xeyli geridədir.

Belə vəziyyət anlaşılmazlıq doğurur, çünki məhz universitetlər-sənaye əməkdaşlığı sənaye mülkiyyəti obyektlərini yaradır və üstəlik də 5.1.4 – “firmalar, maliyyə araşdırmaları və inkişaf” parametrinə əsasən, Azərbaycan 77-ci yerdədir (Ermənistan qiymətləndirilməmişdir), 5.3.4 Birbaşa Xarici İnvestisiyalar (BXİ) parametri üzrə isə Azərbaycan Ermənistanı xeyli qabaqlayır (müvafiq olaraq 23-cü və 40-cı yerlər).

2. Yaradıcı (kreativ) fəaliyyətlə bağlı olan innovasiya nəticələrində ayrıca dayanaq. Kreativ nəticələrin təhlilinin aparılması üçün aşağıdakılar əsas götürülür:

- ÜƏMT-nın 2012-ci ildəki “Copyright + Kreativlik = Yeni iş yerləri + iqtisadi artım” üzrə araşdırmalarının nəticələrinə dair məlumatları, buna uyğun olaraq, kreativ iqtisadiyyatın və ya müəlliflik hüququna əsaslanan iqtisadiyyatın ÜDM-də töhfəsi ilə Qlobal innovasiyalar indeksi daxil olmaqla bir sıra indekslər arasında möhkəm korrelyasiya əlaqələri representativ şəkildə qurulmuşdur: Kreativ iqtisadiyyatın Azərbaycanın ÜDM-dəki töhfəsinin səviyyəsini əks etdirən məlumatlar 2016-cı ildə Müəllif Hüquqları Agentliyinin ÜƏMT ilə birgə keçirdiyi simpoziumunda açıqlanmış, kitabça şəklində nəşr edilmiş və ÜƏMT-ə təqdim olunmuşdur.

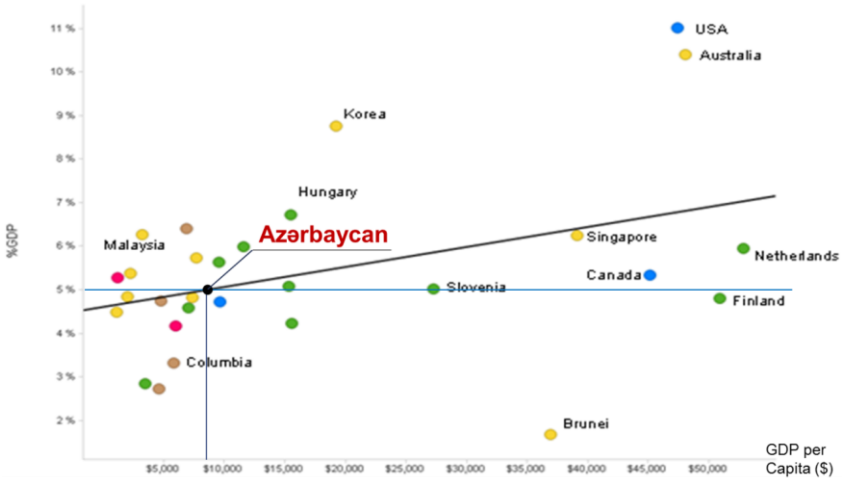
4.1. Azərbaycanın kreativ industriyasının ÜDM-dəki payı digər ölkələrlə müqayisədə

Kreativ iqtisadiyyatın ÜDM-dəki payı dünya ölkələri üzrə, %

(Mənbə: ÜƏMT, Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi, altından xətt çəkilən ölkələr Dünya Valyuta Fonduna əsasən inkişaf etmiş ölkələrdir)

- ✓ Araşdırma göstərir ki, Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyat göstəricisi (ÜDM-də payı 5%) ÜƏMT tərəfindən araşdırılan 30 ölkə sırasında (5,4%) **orta səviyyədədir** və ümumiyyətlə bir sıra inkişaf etmiş ölkələrdən geri qalmır.

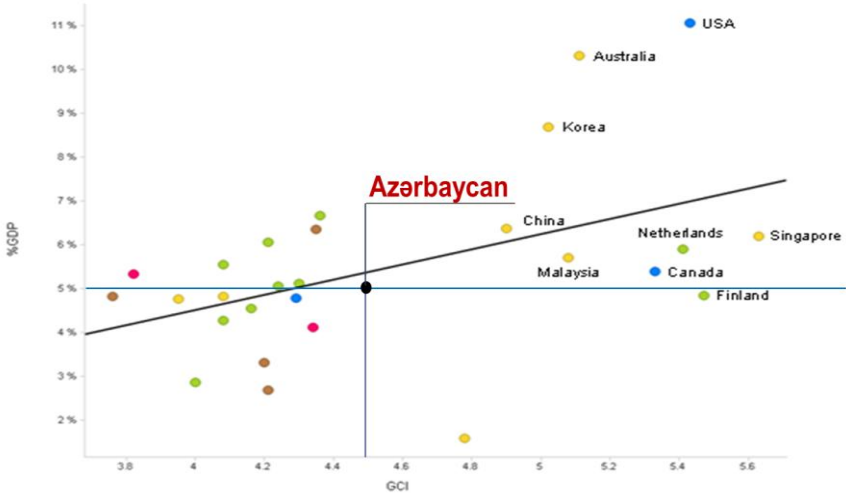

Kreativ industriyanın ÜDM-dəki payının adambaşına düşən ÜDM-lə əlaqəsi

(Mənbə: ÜƏMT, Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi, Dünya Bankı)

- ✓ Araşdırma göstərir ki, ÜDM-dəki payın və adambaşına düşən ÜDM-in arasındakı ÜƏMT-nin reqressiya (*stoxastik asılılıq*) xətti Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyat göstəricisi (5,0%) və adambaşına düşən ÜDM-in (8000\$, 2014-cü il) koordinatları ilə tam uyğun gəlir. Burada yaranan fərq təxminən 0,01% cüvarındadır (*demək olar ki, reqressiya xəttinin üstünə düşür*). **Bu isə Milli araşdırmanın yüksək dəqiqliyinin (reperzentativliyinin) təzahürüdür və çox güclü korrelasiyanın olduğu təsdiqlənir.**

4.2. Kreativ industriyanın ÜDM-dəki payı və Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksi

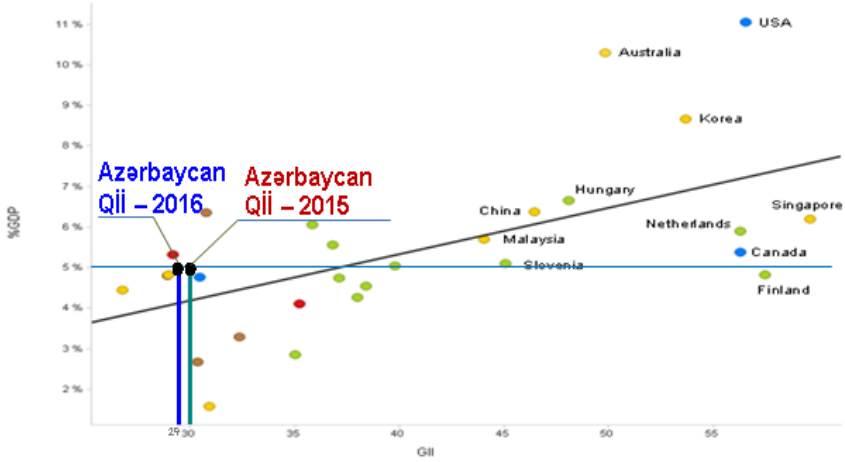

Kreativ sənayenin ÜDM-dəki payı və Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksi arasındakı əlaqə
(Mənbə: Dünya İqtisadi Forumu, Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi)

- Təhlildən görüldüyü kimi, ÜƏMT-nin regressiya xətti və Azərbaycanın göstəricilərinin koordinatları arasındakı fərq çox azdır (*təxminən 0,1% səviyyəsində*) və güclü korrelyasiya müşahidə olunur.
- Azərbaycanın 2015-2016-cı illərdəki Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksi **4,5 reytinglə dünyada 140 ölkə sırasında 40-cı yeri tutur, MDB məkanında liderdir və bir sıra inkişaf etmiş ölkələri üstələyir.**
- Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksinin hesablanmasında «ƏMH-nin qorunması» altindeksindəki (*sütun*) və buradakı «Təsisatlar (*institutlar*)» göstəricisi vacib rola malikdir. Təhlil göstərir ki, Azərbaycan bu sahədə

Cənubi Qafqazın lideridir, MDB ölkələri sırasında ilk 3-lüyə daxildir, Rusiya və Ukraynanı (*müvafiq olaraq, 124 və 120-ci yerlər*) üstələyir. Beləliklə, aydın olur ki, Azərbaycanın kreativ sənayedəki payı ÜƏMT-nin araşdırmalarına və Davos İqtisadi Forumunun verdiyi Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksinə uyğun gəlir.

4.3. Kreativ sənayenin ÜDM-dəki payı və Qlobal İnnovasiya İndeksi

Kreativ sənayenin payı və Qlobal İnnovasiya İndeksi arasındakı əlaqə

(Mənbə: ÜƏMT, Kornell Universiteti, İNSEAD, Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi)

- 2016-cı ildə Qlobal İnnovasiya İndeksinin araşdırılması Kornell Universiteti və Fransa Tədqiqat Mərkəzi **ÜƏMT-nin iştirakı ilə aparılır.**
- Göründüyü kimi, kreativ iqtisadiyyatın payı və ÜƏMT araşdırmalarına uyğun olaraq, Qlobal İnnovasiya İndeksi arasındakı müsbət əlaqə mövcuddur.

2015-ci ildə Azərbaycan Qlobal İnnovasiya İndeksinin rəqəmi 30,10 bal ilə 144 ölkə arasında 93-cü yerdə göstərilmişdi və 2016-cı ildə isə 29,64 balla 128 dövlət sırasında 85-ci nəticədə yerləşmişdir. Lakin Azərbaycanın bu mövqeyi rəqressiya asılılığı ilə çox zəif əlaqədədir, çünki yaranan Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının ÜDM-dəki payının və ÜƏMT-nin rəqressiya xətti ilə fərq

təxminən 1% artıqdır. **Nəticədə çox zəif korrelyasiya müşahidə olunur.**

Üstəlik, göstərilən rəqəmlər Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksinin göstəriciləri ilə ziddiyyətdədir. Belə ki, Dünya İqtisadi Forumunun Hesabatında «İnnovasiyalar» altindeksində (*sütun*) Azərbaycan daha yüksək 61-ci yeri tutur və bununla Cənubi Qafqazın lideridir.

Aydın görünür ki, Azərbaycanın rəngi 36 cuvarında olduğu halda reqressiya xəttindən fərqi onda bir faiz səviyyəsində olacaqdır. Bu isə Qlobal İnnovasiya İndeksi üzrə 60-70-ci yerlərə uyğun gəlir (*burada rəng 37-35 arasındadır*). Bu vəziyyətdə Azərbaycanın Qlobal İnnovasiya İndeksi istər ÜƏMT-nin kreativ sənaye üzrə, istərsə də Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksinə uyğun olardı (Bu məlumat 2016-cı ildə ÜƏMT ilə keçirilən beynəlxalq konfransda açıqlanmışdır).

Qİİ-2016-cı ildə Azərbaycanın yerini 93-cüdən 85-ci-yə yaxınlaşdırsalar da rəngimiz (bal ilə) 2015-ci ilin 30,10-dan 29,64-ə düşüb.

Bununla ÜƏMT-nin kreativ iqtisadiyyatının ÜDM-dəki payı və Qlobal İnnovasiya İndeksinə aid stoxastik asılılıq xətti və Azərbaycanın kreativ sənayesinin payı arasındakı fərq daha da böyüyüb, korrelyasiya isə daha zəifləyib. Azərbaycanın rəngi 37-35 cuvarında olduğu halda, korrelyasiya müşahidə olunacaq, bu isə təxminən Qİİ-2016-cı ilin 50-60-cı yerlərinə uyğundur.

Bu ziddiyyətlər Qİİ-2016-da açıqlanmış statistikadakı Azərbaycan haqqında məlumatlara müvafiq ehtiyatla yanaşmaya zərurət yaradır.

Bu günlərdə Dünya İqtisadi Forumunun açıqladığı 2016-2017-ci illərə görə Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik Hesabatında olan Azərbaycana aid göstəricilər də Qlobal İnnovasiya İndeksindəki göstəricilərdə olan ziddiyyətləri bir daha təsdiq etmişdir.

Belə ki, Azərbaycan 2015-2016-cı illərə görə Qlobal Rəqabətqabiliyyətlilik Hesabatında tutduğu yerlə müqayisədə 3 pillə irəliləyərək, 2016 – 2017-ci illərə görə olan Hesabatda 138 dövlət arasında 4.55 balla 37-ci yeri tutmuşdur.

Azərbaycan əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunması göstəricisinə görə 71-ci yeri tutaraq, MDB üzrə ilk üçlüyə daxil olmuş, Cənubi Qafqaz ölkələri arasında lider dövlət olmuşdur. Müqayisə üçün qeyd edək ki, bu indeks üzrə Ermənistan 84-cü, Gürcüstan isə 99-cu yeri tutmuşdur. Azərbaycan bu göstəriciyə görə Avropa dövlətlərindən Macarıstanı (85-ci yer), Xorvatiyanı (87), Bolqarıstanı (116) və Bosniya-Herseqovinanı (132) geridə qoymuşdur.

İnnovasiyalara görə Azərbaycan 44-cü yeri tutaraq, Tacikistanı (46), Rusiyanı (56), Ukraynanı (52), Qazaxıstanı (59), Ermənistanı (87), Gürcüstanı (116), Qırğızıstanı (123) və Moldovanı (133) geridə qoyaraq, bu göstərici üzrə MDB-də 1-ci yeri tutmuşdur.